

Tartalom

A jólét és biztonság fontossága az embereknek, a szabadság másodlagossága. Milyen előnyei-hátrányai vannak a demokraciának és a diktatúrának? A demokraciában tapasztalható visszasságok. Mikor lehet létjogosultsága a diktatúrának, és mi kell a jól működő demokraciához? A rendszerek mérlege. Néhány további tanulságos megállapítás a politikáról.

Megjegyzés

15 oldal, 4000 szó. Érthető és tanulságos, elsősorban annyiból, hogy megvilágítja a számos előnnyel rendelkező, mégis tökéletlen demokracia hátulütőit, visszasságait, illetve, hogy a sok szempontból hátrányos diktatúra esetenként mégis elfogadható lehet. További tanulságok például, hogy a politika azt szereti, ha a nép kezelhető, vagy a „mérleg nyelve” pártok előnyös helyzete.

Demokracia és diktatúra

(Azonosító: 076; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

Szélmegoldások

Érdekek

Ideológiák

Bal oldal - Jobb oldal

Nemzet

Állam

Demokracia és diktatúra

Politikai konfliktusok

Globális problémák

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. Szabadság – vagy jólét és biztonság?	2	—
2. A demokrácia előnyei – a diktatúra hátrányai	2	—
3. A diktatúra potenciális előnyei – a demokrácia hátrányai	5	1
4. A demokráciákban tapasztalható további visszasságok	7	—
5. Demokrácia vagy diktatúra?	12	—
6. Egyebek	14	—

2

1. Szabadság – vagy jólét és biztonság?

Az emberek elsősorban jólétre és biztonságra vágnak. A szabadság – bár nem mellékes – de másodlagos a számukra.

3

Jól szemlélteti ezt a keresztény Isten hatalmának elfogadása; ami szintén arra mutat, hogy egy jóindulatú, kompetens és stabil diktatúra ellen a többségnek valószínűleg nem volna nagy kifogása. Csakhogy ilyen a valóságban nem nagyon van.

4

Lásd ehhez a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témában a maslowi hierarchiát, benne az alapvető szükségletek fontosságát; és a 'Gazdasági válságok' témában a gazdasági helyzet fontosságát a közhangulat szempontjából. Lásd az 'Állam' témában a legitimitásról mondottakat, hogy mik miatt fogadnak el az emberek egy-egy rendszert, a vezetők hatalmát; illetve lásd az 'Ideológiák' témában a propagandát, amely a hatalom elfogadtatásának eszköze lehet, és amelyet különösen a diktatúrák gyakran alkalmaznak.

5

2. A demokrácia előnyei – a diktatúra hátrányai

1) A zsarnokság illetve a rossz vezetés elkerülése

6

A demokrácia nem is annyira a jó vezetésről szól, mint inkább a zsarnokság elkerüléséről, a rossz vezetők leváltásának lehetőségéről.

7

Egy diktatúrában ez ugyanis nincs meg, a hatalomra jellemző az önkény, az esetlegesség és az ellenőrizhetetlenség. (Illetve, ha még aktuálisan jól is csinálják, könnyen elromolhat.)

Lásd az 'Állam' témában, a demokráciát és a piacot, mint a hatalommal való visszaélés ellenszereit.

8

2) Alternatívák

Egy demokráciában jelen vannak a (politikai, világnézeti) alternatívák, azok szabadon versenghetnek egymással, pluralizmus van – szemben a diktatúrával.

Amitől azonban még előfordulhat, hogy egyik alternatíva sem az igazi.

3) Rugalmasság

A diktatúrák rugalmatlanabbak, nehezen reformálhatók. Egyfelől azért, mert a hatalom birtokosai általában nem akarnak változtatni a rendszeren, amelynek a hatalmukat és helyzetük egyéb előnyeit köszönhetik. Másfelől, még ha van is szándék a reformokra, félő, hogy ha kicsit engednek, az egész rendszert elmossa az ár.

Lásd ehhez a ‘Szélmegoldások’ témában a dolgokat, melyeket nem lehet *kicsit* megváltoztatni.

4) A hatalom folytonossága, az utódlás

Egy demokráciában intézményes szabályok vannak a hatalom átadására-átvételére, arra, hogy sose legyen kétséges, hogy az kit illet, és biztosított, hogy az utód se legyen túl rossz. Egy diktatúrában ellenben az utódlás gyakran esetleges, nem ritkák a trónviszályok, és az utód képességei, szándékai is kérdésesek.

Amennyiben egy szervezet, párt diktatúrájáról van szó, ott valamivel szervezettebbek lehetnek a dolgok, de hogy mi történik, az itt is a belső állapotok, erőviszonyok függvénye.

5) Szabadság

A diktatúrákban elnyomás van, a demokráciákban szabadság. Bár a jólét és biztonság előnyt élvez az emberek szemében, ahogy fentebb jeleztem, azért a szabadság sem mellékes.

Nem melleleg a **demokrácia és a piac rendszerében az elit úgy is képes megőrizni a pozícióját, hogy közben nincs szükség durva (és drága) elnyomásra** – ezért a helyzet nekik is megfelel. Tekintsük csak azt, ahogy a szavazatokért machinálnak a politikusok, illetve ahogy a pénz pénzt hoz a piacon. Ez persze nem túl szép és igazságos, de **megvan a jó oldala is**: a népnek nem kell elnyomásban élnie (ha közben a dolgok javát el is happolják a bennfentesek), és nem megy el egy csomó erőforrás az elnyomásra, hatékonyabb lesz a rendszer.

Lásd az ‘Ideológiák’ témában a szabadság és az egyenlőség ideológiáját, ezek leegyszerűsítő magyarázatát, melyek segítenek eladni a különböző rendszereket a tömegeknek.

6) Közérdek

Általában, a diktatúrában, de a demokráciában is igaz a következő:

A hatalom nagyrészt a hataloméheseket, a saját pecsenyéjüket sütögetőket vonzza.

Ezért aztán jellemzőbben nem is a legérdemesebbek kezébe kerül; illetve a politika hajlik a zsarnokságra. Lásd ehhez az 'Állam' témában a hatalommal való visszaélésekről mondottakat.

Ezzel együtt a demokráciában a közérdek legalább bizonyos fokig érvényesül. Nem tökéletesen: lásd például itt a többség diktatúráját, a demokráciában zajló machinációkat, illetve ahogy a bennfentesek a köz kárára jól járnak. A diktatúrákban azonban könnyen ennél is rosszabb lehet a helyzet.

7) Magánkezdeményezés

A diktatúrák gyakran elfojtják a vállalkozó kedvet, a kreativitást, a civil társadalmat. A demokrácia (illetve a piac) engedi ezeket kibontakozni, kihasználja az energiájukat.

8) A demokrácia kompatibilitása a piaccal

Ez a két intézmény sokban hasonlít egymásra. Így például **mindkettő:**

- **Decentralizált** (a demokrácia pártjai, szervezetei, a hatalom megosztása: a hatalmi ágak között, továbbá a központi kormányzat és az önkormányzatok között – illetve a vállalatok önirányítása a piacon)
- **Organikus** (A demokráciában a politikai erők spontán keletkezése, dinamikája – illetve a spontán piaci folyamatok)
- **Versengésre épül**

Továbbá a demokráciák jellemzően jobban garantálják a magántulajdont, jobban biztosítják a piaci verseny szabadságát.

Az előbbiekkal szemben a diktatúrák centralizáltak, tervezettebbek, egyeduralkodókkal, erőfölénnyel operálnak. Továbbá jellemző rájuk a jogbiztonság hiánya, a korrupció és a

gazdaság nagyfokú állami ellenőrzése, melyek nem jók a piacnak.

Ugyanakkor a **diktatúra nem zárja ki a piaci rendszert**, bizonyos piacbarát vonásai is lehetnek neki. Mindenekelőtt **rendet és stabilitást teremthet** ott, ahol az csak erős kézzel lehetséges, ez pedig a gazdaság fejlődésének fontos előfeltétele.

Két tipikus példa a diktatúra és a piac együttélésére. Az első az úgynevezett „**haveri kapitalizmus**” (crony capitalism), ahol a hatalmon lévők családi, baráti, ismerősi köre különféle előnyöket élvez, például ők húznak hasznot különféle állami monopóliumokból. A másik az az érdekes kísérlet, **ami napjainkban Kínában zajlik**, a – névleg – kommunista párt uralma alatt, ahogyan a gyepőlőt kézben tartva, a hazai bevételeket lefölözve, de engedik érvényesülni a kapitalizmus erőit.

Másfelől a **demokrácia sem zárja ki a nagyobb fokú gazdasági központosítást**, vegyük csak a jóléti államok magas fokú állami újraelosztását, a munkavállalók jogainak védelmét, a piac működésébe történő egyéb irányú beavatkozásokat.

Végül itt jegyzem meg, hogy a diktatúráknak költséges, bürokratikus központi elnyomó, irányító, ellenőrző rendszerre van szükségük.

3. A diktatúra potenciális előnyei – a demokrácia hátrányai

1) Rend és stabilitás

Egy diktatúra erős keze nagyobb rendet és stabilitást teremthet. Különösen releváns ez a súlyosan megosztott, erőszakos helyeken – és jó egyrészt a gazdaságnak, mely fejlődéséhez stabilitás kell, de jó a népnek is, amely – bár elnyomás alatt – de biztonságban élhet.

A megosztott, erőszakos helyeken, ahol nincs meg a feszültségeket kontrollálni képes erő, illetve a megfelelő előfeltételek nélkül próbálják bevezetni a demokráciát, nyílt harcok törhetnek ki, a terror, a káosz lehet az úr. Másfelől, **a konszolidáltabb, demokratikus országokban** is irányváltások, ciklikusság, rövid távú szemlélet jellemzik a kormányzást; és a polgárok is jobban szabadjára lehetnek engedve, amivel nem biztos, hogy mindig megfelelően élnek.

Ugyanakkor, természetesen nem szabad megfeledkezni róla, hogy **a diktatúrákban** uralmon lévők kényétől-kedvétől függ, hogy mit tesznek a hatalmukkal, mi az ára a rendnek. Továbbá,

az elfojtott feszültségek robbanásszerűen szabadulhatnak fel, ha az őket ellenőrzés alatt tartó hatalom meggyengül, eltűnik.

Lássuk továbbá, hogy **a demokráciák kisebb rendjének, fegyelmének is megvan a pozitív oldala**: például a visszafogott politikai torzsalkodás, a polgárok demonstratív véleménynyilvánítása segítheti a feszültségek feldolgozását, a kompromisszumok megtalálását; nem utolsósorban pedig ott van a polgárok szabadságának jó oldala.

Mellesleg, **egy jól kézben tartott, stabil diktatúra sokszor a külföldnek is jobban jön, mint egy ingatag demokrácia**. Már csak azért is, mert gyakran jobban lehet vele üzletelni, és mert nem jönnek a menekültek az instabillá váló országból.

2) Politikai hatékonyság

Egy diktatúrában potenciálisan hatékony lehet a döntéshozatal.

Miért? Mert a döntéshozónak nem kell attól félnie, hogy leváltják; nem kötik őt a demokratikus szabályok; és nem megy el az idő és energia az érdekek egyeztetésére. (Sok félnek ugyanis az érdekek szövevényében nehéz megegyezni.)

A meghozott döntéseket aztán jobban végre is lehet hajtani, egy hatékony, erőskezű rendszerben.

Ám nyilván ezzel kapcsolatban is kérdés, hogy kinek az érdekeit szolgálja a hatékonyság. Továbbá a központi hatalom elbürokratizálódhat, illetve különösen a kicsi (de nagyszámú) helyi ügyek intézése lehet hatékonytalan úgy, hogyha túl centralizált a rendszer, mindenről a központban döntenek.

3) A súlyos válsághelyzetek, társadalmi problémák kezelése

Ezek hatékonyabb kezelésének a lehetősége is megvan a diktatúrában. Miért?

- A hatékonyabb döntéshozatal és végrehajtás miatt.
- Mert népszerűtlen, de a probléma kezeléséhez szükséges intézkedéseket is meg lehet tenni.
- Mert egy diktatúra elvileg messzebbre tekinthet, hosszú távú programokat is végigvihet.

Példának vehetjük, ahogy az ókori Rómában vészhelyzet esetén diktátort neveztek ki, vagy napjaink Kínai egykepolitikáját.

A demokrácia viszont általában rövidtávra tekint: a pártoknak, a kormánynak mindenekelőtt a következő választást kell megnyerniük, és rendszerint a politikájukat is ehhez igazítják. Még ha bele is kezdenek valamilyen hosszabb távú projektbe, nincs rá biztosíték, hogy azt a következő kormányok véghez is viszik, illetve könnyen lehet, hogy a babérokat mások aratják majd le. Lásd még a ‘A piac gyakorlati hiányosságai’ témában a piac rövidtávú szemléletét.

És a diktatúrában is csak a lehetősége adott a fentieknek: a legtöbb diktatúra ugyanis buta, hamis ideológiák vezérlik őket, túl messzire azért ők sem tekintenek, illetve a kellő szándék sincs meg bennük.

4) Nagy alkotások

A diktátorok (császárok, királyok) gyakran indíttatást éreznek rá, hogy saját nagyságukat dicsőítendő nagy alkotásokat hozzanak, hozassanak létre, különösen, építkezzenek. Ezzel valóban maradandót alkothatnak. Vegyük csak a piramisokat vagy a moszkvai metró.

Természetesen azonban nem mindegyik diktatúra építkezik, pláne jól. Például Magyarországon sem sok említésre érdemes keletkezett a kommunizmus idején. (@@Jobb példa?)

Ami a demokráciákat illeti, azokban nehéz megindokolni az ilyen jellegű költsékezést, mert rögtön az a kérdés, hogy miért nem az emberek jólétére fordítják a pénzt. A demokráciák közberuházásai gyakran funkcionálisak, nem nagyon szeretnek olyasmire költeni, ami ezen túl van. (Amitől még a korrupció miatt többbe kerülhetnek a kelleténél.) Lásd még ehhez az ‘Iparizált világunk’ témában az eredetiség és a műgond napjainkban tapasztalható visszaszorulását. \$

4. A demokráciákban tapasztalható további visszasságok

1) A többség diktatúrája

Egy demokráciában fennáll annak a veszélye, hogy a többség elnyomja a kisebbséget; például ha pusztán a többségi elv érvényesülne, az aktuális többség megszavazhatná, hogy a kisebbségtől vegyenek el mindent. **Ezért vannak a különböző demokratikus kisebbséget védő szabályok**, például, hogy bizonyos törvények megváltoztatása minősített többséget igényel, de ilyen a homogén választói körzetek kialakítása vagy a területi autonómia is. Ezekről némileg bővebben az 'Állam' témában lehet olvasni, a hatalommal való visszaélés megakadályozásának eszközei között.

Hasonló a helyzet a piacon, mely nem veszi figyelembe a jelen nem lévő érdekeket; például az eljövendő generációk érdekeit, amikor a mostani emberek felélik a Föld erőforrásait.

2) A választások közötti kvázi diktatúra

Vagyis, hogy a demokráciákban is adott időre rábízzák a hatalmat valakire. (Nyilván, azért a megfelelő módon korlátozva azt). Nem arról van szó tehát, hogy minden kérdésben folyamatosan a nép dönt, a létező demokráciák sem abszolútak. Lásd alább a képviseleti és közvetlen demokráciáról mondottakat.

3) A politikai machinációk a demokráciákban is gyakoriak

Általános például a választók manipulálása, megvesztegetése. Lásd ehhez, amit itt írok a demokráciákban zajló osztogatásról, hazugságokról és demagógiáról. Manipulálhatják aztán a képviselőket is, a többi politikus, vagy a lobbisták. De machinálhatnak például a választókörzetek átszabásával, a választási szabályok áthangolásával, és így tovább... Lásd ehhez, amit az 'Állam' témában a hatalom bebetonozásáról írok.

4) A demokráciában sem feltétlen tudni az igazságot

Alapjában azért, **mert bárki bármit állíthat**. És gyakran állít is, ellentmondó nyilatkozatok születhetnek nap, mint nap, a nem túl jelentős ügyekben is; a szembenálló felek már-már automatikusan az ellenkezőjét állítják egymásnak. Ez aztán általános szkepticizmust szül a politikával szemben, elősegíti a demokráciából való kiábrándulást. (@@Én ugye elsősorban azt

látom, ami Magyarországon folyik. Másutt is így van? Vannak kulturáltabb helyek?)

Persze a **diktatúrában is hazudnak – de egyszerűbben.** Egyfelől csak egy felől jön az áldás; másfelől konzisztensebb: megvannak az alapvető dogmák, és nem változik, hogy kinek hallatszik erősebben a hangja. (Ezáltal az illúziója jobban meglehet annak, hogy az igazat mondják – bár ez természetesen nem menti a hazugságot.) Nem utolsósorban az ellenzék is egységesebb lehet, és maga kevésbé szorul rá, hogy hazudjon.

5) Demagógia

A demagógia olyan politikai retorika, előadásmód, mely vágyakra, érzelmekre, félelmekre, előítéletekre épít, s közben könnyen elrugaszkodik a valóságtól, a racionalitástól.

Bár jellemzően a politikusokat hibáztatják érte, **alapvetően az emberek igénylik** a demagógiát, az ígéretést, a leegyszerűsített magyarázatokat. Nehéz is a politikát őszintén csinálni, nehéz a szükséges, de kellemetlen intézkedéseket nyíltan kezelni, keresztülvinni.

Lásd ehhez 'A csoportok alapvető jellemzői' témában a csoportokat összetartó erők között az ideológia magot, a vezért, az ígéretet és az ellenséget; illetve 'Az emberek gondolkozása' témában, hogy az emberek szeretik jónak látni a dolgokat, a helyzetet, jellemző rájuk a vágyakozó gondolkozás.

Természetesen demagógia sem csak a demokráciákban van, a diktatúrák is alkalmazzák, de az előbbiben a visszásabb. (@@Mondható az, hogy a demokráciában jellemzőbb a demagógia? Pl. mert egy stabil hatalomnak kevésbé van rá szüksége, mint a demokrácia folytonosan versengő pártjainak, politikusainak.)

Érdeemes látni még, hogy **a válsághelyzetek kedveznek a demagógiának**: amikor ugyanis rossz a helyzet, felfokozódnak a vágyak, az érzelmek.

Végül **lásd** az 'Embertípusok' témában az ígéreteket, például azt, hogy az emberek jellemzően többet ígérnek, mint amit betartanak, illetve, hogy akik betartják a szavukat, azok nehezebben ígérnek.

6) A szavazók korlátoltsága és rövidlátása

Amit már csak a demagógiára való fogékonyságuk is mutat. Az emberek nagy része nem túl eszes, illetve nem érdeklik a

távolabbi megfontolások – a demokráciában pedig a döntés (lehetősége) a nép kezében van. (Ráadásul, még akinek meg is van az esze, képes távolabbra látni, annak is megvan a maga baja; ideje, energiája neki sincs sok a közügyekre.)

A mérleg másik serpenyőjében viszont ott van, hogy ezt az árat lehet, hogy megéri megfizetni a zsarnokság elkerüléséért, illetve, hogy az átlag diktatúra sem jobb e tekintetben.

7) Anyagi kérdések

Először is, közismert, hogy a demokráciákra jellemző a **megszorítás-osztogatás ciklusa**. A választásokhoz közeledve a hatalmon lévők újraválasztásuk érdekében igyekeznek lendíteni a közhangulaton, gyakran állami költségekbe, osztogatásba kezdenek – a választásokat követően azonban újra meghúzzák a nadrágszíjat. Ennek pusztán politikai céljai vannak, közben nincsenek tekintettel arra, hogy mivel jár ez a gazdaságra nézve, melynek vélhetően jobb volna a stabil gazdaságpolitika.

Másodszor, a demokráciában **a választási kampányhoz, a győzelemhez fontos a pénz**, a jelöltek, a pártok reklámozása, népszerűsítése nincs ingyen.

Harmadszor, **a demokráciában a hatalmi helyzet elvileg nem jár kiemelkedő anyagi haszonnal**; az elnököt, a miniszterelnököt sem fizetik meg különösebben kiemelkedően. Felmerül a kérdés: **miért akarjon valaki hatalomra kerülni egyáltalán \$?**

A pénzen kívül persze lehet más is, ott van a becsvágy, a hatalomvágy, az idealizmus is. De **valójában a háttérben jelentős anyagi hasznokról is szó van**. Lehet ez „tisztá”: a hírnévből már önmagában hasznot húzhat az ember, mondjuk, ha a politikus ír egy szakácskönyvet. Ám gyakran másról van szó, a hatalommal való visszaélésről, korrupcióról, lobbipénzek bezsebeléséről.

Láthatjuk egyúttal a pénz, a pénzes körök befolyását a politikára: akár a kampányok támogatásán, akár a lobbitevékenységen keresztül történik ez, akár ha szimpla korrupcióról van szó. (Ami természetesen nyílt titok – a rendszer eredendő furcsaságáról viszont nemigen esik szó,

arról, hogy miért akarjon valaki hatalomra kerülni, ha azt *elvileg* nem nagyon fizetik meg.)

Lásd ehhez itt, hogy a hatalom a hataloméheseket, a saját peccenyéjüket sütőgetőket vonzza; illetve az érdekek szerepét a politikai táborok támogatásában. Lásd továbbá a 'Bankok' és a 'Vállalatok' témában, hogy a pénzük révén ezeknek nagy a lobbisúlyuk.

8) Polarizáció

Gyakran jellemző a demokráciákra a politika polarizációja, szélsőségek felé tolódása.

Több szempontot érdemes itt figyelembe venni:

o Ideológia

A meglévő pártok igyekezhetnek **megmutatni az adott oldalon állóknak, hogy „mi vagyunk a ti pártotok”**, e célból markánsabb irányvonalat vehetnek fel. (Ellenkező esetben a választók könnyen átszavazhatnának a másik oldalon álló, mégis nem túlságosan különböző pártra.) Kiváltképp ösztönözve lehetnek erre, ha új, radikálisabb pártok feltűnése fenyeget, akik elhódíthatnák a szélsőségesebb választókat, illetve, ha azok már ott is vannak. Maga a **radikálisabb pártok feltűnése szintén polarizálja a politikai palettát**. Végeredményben a pártok lefedik az egész választói támogatottsággal bíró politikai skálát.

Lásd még ehhez az 'Ideológiák' témában, hogy ideológiákkal, leegyszerűsített magyarázatokkal könnyebb tömegbázist teremteni, mint kiegyensúlyozott, valós érvrendszerekkel. (Ami a közbülső álláspontok sajátja lehet.)

o Anyagiak

Szintén polarizációra ösztönözhet, **ha az emberek mások javára akarnak jobban élni**; például, ha a proletárok ráébrednek, hogy úgy is lehet több az övék, ha elvesznek a gazdagabbaktól, ezért radikalizálódnak, a szembenállás határozottabbá válik. Ezt nevezik a torta szeletelésének, nagyobb szelet kihasításának – szemben az egész torta növelésével.

o Konfliktusok

Az elkülönülő táborokat tovább távolíthatják egymástól a konfliktusok, az egymástól elszennvedett sérelmek. Lásd a 'Konfliktuskezelés' témában, hogy azok hajlamosak eszkalálódni, fokozódni.

o Nehézségek, válságok

Melyek ugyanis kedveznek a szélsőségeknek, a radikalizálódásnak. Lásd erről a 'Bal oldal - Jobb oldal' témában.

Mi az eredmény? Megosztottság. Valamint ezért nincsenek valódi, tényleg középen álló pártok a politikában – pedig így lehetne mindkét oldal erényeit egyszerre felhasználni. Utóbbiról lásd erről az 'Egy jobb világ' témában.

Érdemes itt hangsúlyozni, hogy **az alapvető szabályok meghatározásához** (mint amilyen az alkotmány), **és a hosszú távú projektekhez** (mint például a népesedéspolitika, oktatáspolitiká, vagy a hátrányos helyzetű kisebbségek felzárkóztatása), **széleskörű konszenzus szükséges**.

Említést érdemel még, hogy **egyes kulturált helyeken feltűnik a polarizáció ellenkezője is**, vagyis, hogy a politikai erők nem mernek elmozdulni a centrumtól, nehogy

szélsőségesnek bélyegezzék őket. Ehhez azonban a társadalmat átható nagyfokú mérsékelttség szükséges, úgyhogy ez a jelenség meglehetősen **ritka**. (@@Én speciel Svédországról hallottam ilyet. Mennyire jellemző ez ott illetve másutt?) B

Végül, a demokráciákra jellemző polarizáció ellenpontjaként tekintünk **az egységet, amely a diktatúrákban jellemezheti az ellenzéket** – hiszen a közös ellenség összeköti. (Bár ez sem mindenütt van így, az ellenzék is pártoskodhat magától, vagy az uralmon lévőknek sikerülhet megosztania azt.)

A szélsőségekről általában **lásd** a ‘Bal oldal - Jobb oldal’ témában. Lásd továbbá ‘A csoportok alapvető jellemzői’ témában a csoportokat összetartó erőket, hogy az egyének miért tartanak a csoportokkal, miért állnak be a legtöbben valamelyik táborba.

9) A demokráciák kifelé sem mindig angyalok

Tekintsük csak az USA illetve a CIA mesterkedéseit a világban Vietnamtól Nicaraguáig, Chilétől Kongóig. (@@Jobb példák?)

Nyilván, bizonyos fokig természetes, hogy mindenki a saját érdekeit védi – van azonban az etikusságnak egy elvárható szintje. Meg kell azonban hagyni, hogy az USA-hoz képest sokkal rosszabb is történhetett volna, mondjuk, ha a náciuk nyerik a háborút, illetve az amerikaiak többször tényleg a jó ügy mellett avatkoztak be.

5. Demokrácia vagy diktatúra?

Milyen tanulságokat lehet levonni a kérdésre nézve?

1) Bizonyos helyzetekben a diktatúra elvileg működhet jobban, mint egy demokrácia

Különösen a következő esetekben:

- Ahol az alapvető stabilitást, életfeltételeket kell biztosítani
- Erősen megosztott, erőszakra hajlamos társadalmakban
- Súlyos válsághelyzetek, társadalmi problémák esetén

○ Ha a vezér jó szándékú és kompetens	—
De:	1
○ Nem jellemző, hogy jól csinálnák.	—
○ Megvan az ára. Lásd fentebb a diktatúra hátrányait.	—
○ Még ha jól is csinálják éppen, könnyen félrecsúszik.	2
2) A (jól működő) demokráciának megvannak az előfeltételei	—
Így:	—
○ Hogy ne legyen olyan a helyzet, amikor inkább a diktatúra a jobb. (Az előbb megfogalmazottak: alapvető stabilitás biztosítása, stb...)	3
○ (Demokratikus) kulturáltság, mérsékelt opportunizmus	—
Hogy ugyanis az emberek illetve a politikusok tudjanak élni a szabadsággal, képesek legyenek a kulturált párbeszédre és versengésre, el tudják viselni, ha vesztenek, ne akarják kihasználni a rendszer jóindulatát, és szem előtt tartásuk a köz érdekét is.	4
Lásd ehhez ‘A kultúra és az ember’ témában a kultúra hatását a társadalom lehetőségeire és működésére.	5
○ Mérsékelt egyenlőtlenségek	—
Máskülönben a gazdagok könnyen kézben tarthatják a hatalmat így vagy úgy, illetve a sok szegény jó táptalajt biztosít a populizmusnak.	6
Mindezek folytán...	—
A demokráciát nehéz egyik napról a másikra bevezetni.	7
3) A demokrácia és diktatúra mérlege	—
○ A demokráciának megvannak az előnyei, de nem csodaszer.	8

Talán a legfontosabb előnye pedig a zsarnokság elkerülése.

- Bizonyos esetekben lehet létjogosultsága a diktatúrának.

De jó, ha megvan a kiút lehetősége belőle.

- Nem feltétlen kell szélsőségekben gondolkozni: a rendszerek lehetnek bizonyos fokig demokratikusak, bizonyos fokig diktatórikusak.

6. Egyebek

1) A központosítás és decentralizáció skálája

Annak, hogy mennyire központosított egy rendszer, nem csak két állapota lehetséges, a teljes központosítás vagy a teljes decentralizáció: a központosításnak fokozatai vannak. Igaz ez **a politikai és a gazdasági rendszerekre is**, és jó látni, hogy **a való világ rendszerei általában keverékek**.

Vegyük észre, hogy **a demokráciákban illetve a piacgazdaságokban is nem elhanyagolható központosítás van jelen**. Ott van mindenekelőtt a kormány, de ott vannak például a pártok irányító szervei, a nemzeti bank, a hadsereg és a rendőrség hierarchiája, de még a magáncégek irányítói, irányító testületei is. Hasonlóan, **az alapvetően központosított rendszerekben, diktatúrákban, tervgazdaságokban sem minden a központban dől el**.

Amiképp bizonyos körülmények között a diktatúra, másokban a demokrácia a jobb alapvető választás, a körülményektől függ az is, hogy a központosítás mekkora mértéke javallható.

2) Az elvek és érdekek keveredése a politikai összetartásban

‘A csoportok alapvető jellemzői’ témában olvasható, hogy a csoportokat különböző erők tartják össze. Ide tartoznak többek között: 1) az elvek, a gondolkozás hasonlósága, illetve 2) az érdekek. E kettő keveredik akkor, amikor arról van szó, hogy miért tartanak az emberek egy-egy politikai mozgalommal.

Keverednek egyrészt **egyéneken belül**: az ember részben az elvei miatt tart az adott mozgalommal, például a baloldallal azért mert szimpatikus számára a társadalmi igazságosság eszméje – részben azonban az érdekei miatt is, például mert ha a baloldal kormányra kerül, majd felemeli a minimálbért, és ezzel ő maga is többet vihet majd haza.

Elvek és érdekek keverednek továbbá **egyének között** is: egyesek inkább az elveik, mások inkább az érdekeik miatt tartanak az adott párttal, mozgalommal. Tekintsük csak az elvhű és a köpönyegforgató politikusokat. Mindkét fajta keveredés megvan alul és felül is.

3) A nép kezelhetősége

A politikának általában az a jó, ha a választók egyszerűek, kiszámíthatóak és befolyásolhatóak.

Igaz ez a diktatúrára, de a demokráciára is.

Továbbá így van ez nemcsak a választók, hanem a fogyasztók tekintetében is: a piac is a kezelhető fogyasztót szereti.

Ahogy ez utóbbi az 'Ember, társadalom és család a modern világban' témában olvasható.

4) A közvélemény változékonysága

A közvélemény elég változékonny tud lenni politikai kérdésekben. Emlékezzünk csak a rendszerváltást vagy az EU csatlakozást megelőző lelkesedésre, majd a rákövetkező kiábrándulásra Magyarországon. De lehet itt idézni, ahogy valamilyen fenyegetés felmerülése, illetve egy-egy győztes háború képes lendíteni a hatalmon lévők népszerűségén; vagy említhetjük a politikai váltógazdálkodást, amikor két párt változtatja egymást a hatalomban, mert az aktuálisból mindig kiábrándul a nép.

5) Képviseleti és közvetlen demokrácia

Demokrácia alatt rendszerint a **képviseleti** demokráciát értik, vagyis azt, hogy a választók képviselőket választanak, az ügyeket pedig ezek a képviselők döntenek el. A demokrácia abszolút formája azonban a **közvetlen** demokrácia volna, amikor az ügyeket maguk a polgárok döntenék el közvetlenül.

Utóbbinak megvolnának az **előnyei**; kiterjesztené a demokráciát, az érdekek összesítése közvetlenebbé és arányosabbá válna; illetve kiküszöbölné a választásokkal járó problémákat is, a ciklikusságot vagy a kampányfinanszírozás körüli gondokat.

Természetesen azonban a demokrácia közvetlen formája **több szempontból sem volna praktikus**. Először is, a népnek nincs kedve és energiája mindent át gondolni, illetve sokan képesek sem lennének rá. Másodsor, bizonyos kérdésekben rossz döntések születnének; gondoljunk csak arra, milyen volna az adózókat megkérdezni, hogy akarnak-e több adót

fizetni. Ezért is vannak kérdések a normál demokráciában is, melyekről nem lehet népszavazást tartani. Lehet ugyanis, hogy a demokrácia rövidlátó, de az átlag szavazónál még mindig messzebbre tekint.

Mindazonáltal, az egyik fontos ellenérv a közvetlen demokráciával szemben a vélemények összegyűjtésének, összesítésének nehézsége volt. A technika fejlődésével azonban esetleg el lehetne gondolkozni a demokrácia bizonyos mértékű közvetlenebbé tételéről.

6) A politikai ciklus hosszának egyensúlya

Se az nem jó, ha két választás között túl kevés idő telik el, se az, ha túl sok.

Ha ugyanis a ciklus **túl rövid**, akkor nincs idő cselekedni, folytonos a nyomás arra, hogy a választásokkal foglalkozzanak az ország gondjai helyett, illetve a több választás nagyobb költséggel, több problémával jár. Ha ellenben **túl hosszú** a ciklus, akkor ritkán van lehetőség lecserélni a rossz kormányt, illetve kicsi ennek a veszélye a kormány számára, nincsenek megfelelően ösztönözve a jó kormányzásra.

7) Koalíciós kormányzás

Erre akkor van szükség, amikor egy politikai erő önmagában nem rendelkezik a megfelelő többséggel. **Hátránya**, hogy ilyenkor alkudozni kell kormányon belül, amivel csökkenhet a kormányzás hatékonysága, illetve fennáll a veszélye, hogy a kormány felbomlik. **Másrészt** a kompromisszumos irányvonal a társadalom nagyobb részének lehet kielégítő.

Itt érdemes szólni a „**mérleg nyelvének**” előnyös helyzetéről is. Ez azt jelenti, hogy ha van egy kisebb párt, melyre azonban nagy szükség van egy koalíciós kormány megalakításához, akkor ez a párt a méretéhez, támogatottságához képest jobb alkupozícióval fog rendelkezni, nagyobb hatalmat kaphat. Erre példa a viszonylag kicsi SZDSZ esete az MSZP-vel Magyarországon β. (@@Jó ez a példa?)

8) Az egység megtartásának fontossága

A különféle mozgalmaknak, szervezeteknek, testületeknek fontos az egységük megtartása, különben frakciókra eshetnek szét, vagy elhagyhatják őket a tagjaik, esetleg a kiléptek a szervezet ellen fordulhatnak. Különösen, ha egyeseket hagynának távozni, az a többiek számára precedenst teremtene: ezért is nagy lehet a nyomás a tagokon a bennmaradásra. Kiváltképp igazak ezek a kimondottan erővel összetartott csoportosulásokra. Példaként említhető minderre a kommunista pártegység, a termelőszövetkezeti tagság, de az is, hogy a maffiából nem lehet kilépni β. (@@Jó példák ezek? Jobb példák?)

Továbbá, a fennálló rendhez, a status quo-hoz ragaszkodók, különösen a diktatúrák számára fontos lehet az olyan felforgató, rendszerellenes szervezkedések, mozgalmak csírájában történő elfojtása, melyek lendületet nyerhetnének, és később már jóval nehezebben lenne harcolni ellenük. (@@Példa?)

Lásd ehhez 'A csoportok alapvető jellemzői' témában a pártoskodást, az érdekek csoporton belüli harcát.

9) Az ideológiák szerepe

Az **ideológiák** fontos szerepet töltenek be a diktatúrákban és demokráciákban; lásd ehhez itt fentebb, hogy az emberek igénylik a leegyszerűsített magyarázatokat. Lásd továbbá az 'Ideológiák' témát, benne a kommunista ideológiát, illetve a kommunizmus kudarcainak okait, továbbá a náci, a konzervatív és a liberális ideológiákat.

*Ha tudsz olyat, ahol segítenének hirdetni a könyvet, jelentkezz.
(Internetes portál, újság, TV, rádió, stb...)*

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

